

Подолання туристичної бідності в Україні

Гнаткович О.Д.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту та комерційної діяльності
Львівського інституту економіки і туризму

У статті пропонується до розгляду термін «туристична бідність» в Україні та його основні складники. Аналізуються такі фактори, як низькі грошові доходи населення, низький освітній рівень населення, інформаційний стан у туристичній галузі, політико-правові аспекти розвитку туристичної галузі. Пропонується модель розвитку туризму на принципі «вулиці з двохстороннім рухом», тобто передбачається інтелектуальне та майнове зростання особистості за одночасного зростання якості послуг.

Ключові слова: туризм, туристична бідність, доходи населення, стратегія розвитку туризму, освітній рівень, майновий рівень населення.

Гнаткович О.Д. ПРЕОДОЛЕНИЕ ТУРИСТИЧЕСКОЙ БЕДНОСТИ В УКРАИНЕ

В статье предлагается к рассмотрению термин «туристическая бедность» в Украине и его основные составляющие. Анализируются такие факторы, как низкие денежные доходы населения, низкий образовательный уровень населения, информационное состояние в туристической отрасли, политико-правовые аспекты развития туристической отрасли. Предлагается модель развития туризма по принципу «улицы с двухсторонним движением», то есть предполагается интеллектуальный и имущественный рост личности при одновременном росте качества услуг.

Ключевые слова: туризм, туристическая бедность, доходы населения, стратегия развития туризма, образовательный уровень, имущественный уровень населения.

Hnatkovich O.D. OVERCOMING POVERTY TOURISM IN UKRAINE

The article offers to consider the term "poverty tour" in Ukraine and its main components. Analyzes factors such as low cash incomes, low educational level of the population, the state information in the tourism industry, political and legal aspects of the tourism industry. The model of tourism development on the principle of "two-way street" that is supposed to intellectual property and personal growth while increasing service quality.

Keywords: tourism, tourist poverty, income, strategy of tourism development, educational level, property of the population.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нині загально визнаним фактом є віднесення туристичної діяльності до найбільш швидко прогресуючих галузей світового господарства, що, за даними різних авторів, забезпечує від 10% до 15 % світового валового продукту. Порівняно з іншими видами підприємницької діяльності туристичний бізнес вигідно відрізняється такими ознаками, як відносно невеликий стартовий капітал, низький рівень капіталомісткості послуг, короткий термін окупності капіталу, постійне зростання попиту на туристичні послуги, відносно високий рівень рентабельності затрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми розвитку туристичної галузі в Україні зробили такі вітчизняні вчені, як В. Гловацька, І. Графова, Л. Забуранна, К. Константинова, Л. Левковська, І. Малярчук, Г. Мунін, О. Охріменко, Д. Прейгер, О. Старовойтенко, Р. Чабан та багато інших.

Указуючи на прискорені темпи розвитку туризму, Д. Прейгер та І. Малярчук прогнозують, що в 2020 р. доходи від готельно-туристичних послуг досягнуть 2 трн. дол. проти 445 млн. дол. у 1998 р.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На світовому ринку туристичних послуг Україна має всі об'єктивні передумови зайняти одне з провідних місць завдяки: особливостям географічного положення, сприятливому клімату, мінімальній кількості кліматичних катаклізмів, великій кількості історико-культурних пам'яток та багатому туристично-рекреаційному потенціалу. Водночас, на думку багатьох авторів, Україна вкрай незадовільно використовує свої потенційні можливості для розвитку туризму. Проблемою є й недосконала система фінансового забезпечення функціонування туристичної галузі в країні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У системі фінансового забезпе-

чення туристичної галузі доцільно застосувати фактично нову і водночас надзвичайно ефективну концепцію вирішення цього питання на принципах першочергового подолання туристичної бідності населення. Чисельність населення України (на 01.02.2017 42,5 млн. осіб) є найбільш могутнім інвестиційним джерелом, яке водночас не вимагає додаткових затрат для забезпечення кредитних процесів, що може бути за умов надання позик чи іноземних інвестицій. Навіть якщо кожен житель держави вкладе в туристичну галузь по одній гривні, загальна сума складатиме 42,5 млн. грн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристичну бідність можна трактувати як відсутність в особистості можливості знати та володіти інформаційно-кваліфікованими параметрами про туристичний продукт та матеріальних ресурсів доступу до нього. Туристична бідність формується під впливом низки факторів (рис. 1).

Подолання туристичної бідності є основоположною базою фінансового забезпечення туристичної галузі. Алгоритмічна модель туристичної бідності включає блок факторів причин бідності, шляхів її подолання та соціально-економічних наслідків, зокрема активізацію внутрішнього ринку та оздоровлення системи фінансового забезпечення туристичної галузі.

Ми вважаємо, що алгоритмічна модель подолання туристичної бідності є основоположною базою фінансового забезпечення туристичної галузі. Всі інші шляхи фінансового забезпечення туристичної галузі є, на нашу думку, похідними від моделі подолання бідності (рис. 2).

Для того щоб забезпечити належний попит на туристичні послуги, необхідно подолати фінансову бідність населення та забезпечити на кожного члена сім'ї місячний дохід не менше 1 тис. доларів. В Україні надзвичайно високий показник питомої ваги витрат населення на харчування. У розвинутих країнах на харчування витрачають 10–11%, а в Україні фактичний рівень витрат на харчування становить 65–70%. За таких умов практично неможливо вести мову про виділення фінансових ресурсів на придбання туристичних послуг, тобто на фінансове забезпечення туристичної галузі.

Лише за умови, що буде подолано бідність населення, воно буде найбільш надійним та масштабним інвестором будь-якого проекту, у тому числі туристичної галузі.

За даними О.М. Шпичака та О.В. Боднар, якщо на продовольство буде витрачено 25,1%, необхідний розмір заробітної плати в Україні повинен становити 7 713 грн. (за фак-

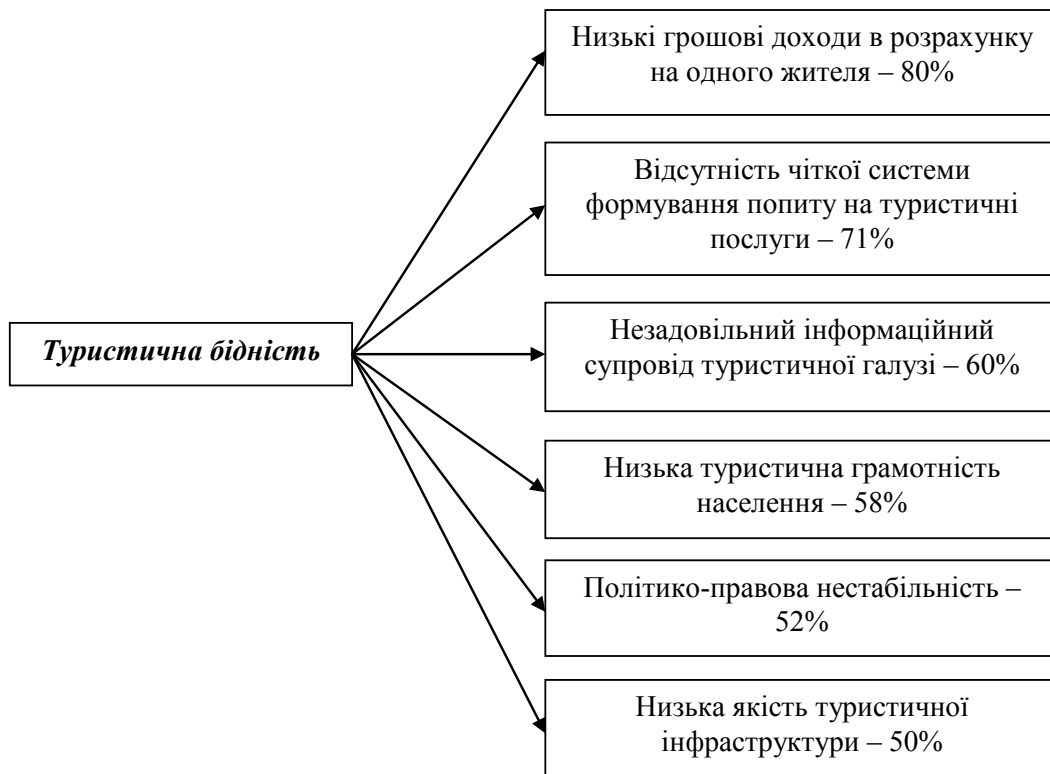

Рис. 1. Рейтингова оцінка факторів туристичної бідності

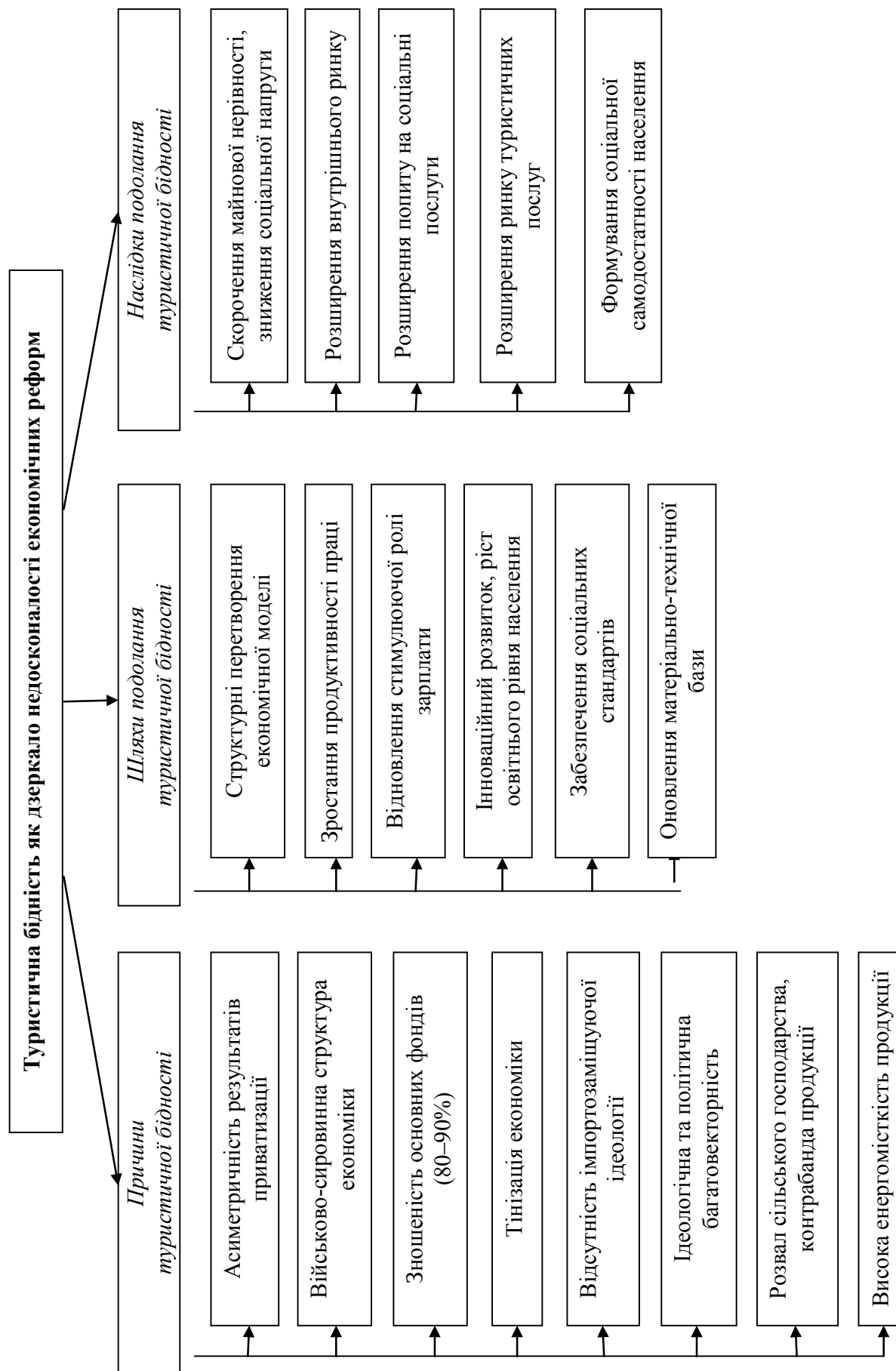

Рис. 2. Причини, шляхи та наслідки подолання бідності [4]

тичної структури харчування) та 10 976 грн. – за умов розміру та структури харчування на рівні країн Європи, 23 411 грн. – на рівні Німеччини. Показник середньої заробітної плати в Україні в 2016 р. становив 4 445 грн. (приблизно 155 євро), що співвідноситься з оптимальним рівнем у країнах Європи як 27,6%, рівня Німеччини – 12,9%. Наведені дані дають підставу стверджувати про:

- надзвичайно низьку купівельну спроможність населення України, яку можна трактувати як бідність;
- для підвищення купівельної спроможності населення та активізації діяльності внутрішнього ринку, у тому числі забезпечення попиту на туристичні послуги, необхідно подолати бідність населення.

Важливим фактором подолання туристичної бідності є зростання освітнього рівня населення, що, своєю чергою, формує систему попиту на туристичні послуги. Для успішного розвитку економіки необхідно, щоб у структурі населення було 55–60% людей із вищою освітою. Професор В. Куценко наводить формулу, яка набула широкого вжитку на Заході, за якою вважається, що коли сім'я вкладає в освіту 10% свого доходу, її добробут зростає на 26%.

Нинішній і майбутній розвиток туризму потребує активнішої підтримки з боку уряду щодо регулювання та просування туризму, а також забезпечення інфраструктури; освоєння нових ринків, забезпечення співпраці в усіх сферах – державних і приватних – в інтересах максимального заохочення сектору туризму; сприяння розвитку інформаційної інфраструктури тощо [2]. В Україні ще недостатньо відпрацьовані логістика прийому та організації перебування туристів на територіях вітчизняних туристських регіонів, механізми просування останніх як на національному, так і на зовнішніх туристських ринках. Вирішення цих питань ускладнюється недоліком комунікації між учасниками вітчизняного турринку, вимушеними самостійно справлятися зі своїми проблемами. Слабка взаємодія учасників турринку, своєю чергою, гальмує процес формування внутрішнього туристичного інформаційного простору, де, власне, відбувається формування турпродукту, який повинен бути доведений до кінцевого споживача, як у межах своєї країни, так і на закордонні ринки, тобто на зовнішній туристичний інформаційний простір.

Розвиток галузі туризму в Україні в 2015–2016 рр. відбувався в умовах політико-правової нестабільності на фоні погіршення

соціально-економічної ситуації в країні, зменшення кількості робочих місць, інфляції, знецінення національної валюти, анексії Криму та військових дій на сході нашої країни.

Політико-правова нестабільність сприяє тому, що Україна суттєво програє в конкурентній боротьбі, відстаючи від провідних держав світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг. Фінансово-економічна криза, що продовжується в останні роки, події, пов'язані з анексією Автономної Республіки Крим та проведенням антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, негативно вплинули на в'їзний туристичний потік, структуру туризму та туристичні можливості країни як на внутрішньому, так і зовнішньому туристичному ринку. Фактично у два рази зменшився та продовжується знижуватися потік іноземних туристів до України. Так, за даними Адміністрації Держприкордонслужби, у 2015 р. до країни в'їхало 12,9 млн. іноземних громадян, тоді як у 2014 р. – 13,2 млн., у 2013 р. – 25,7 млн.

Україна втрачає свою популярність як туристичний напрямок, оскільки в уяві потенційних туристів складається враження повномасштабної війни, а країна сприймається виключно як гаряча точка. Подолання наявних негативних тенденцій, створення системних та комплексних передумов для розвитку туризму та курортів у державі має стати одним із пріоритетних напрямів прискорення економічного зростання країни.

Окрім того, наша країна досі залишається закритою і завізованою. І причиною цього є аж ніяк не охорона наших державних інтересів, оскільки у складних і безглузких бюрократичних процедурах завжди є приватний інтерес зацікавленої сторони. Найчастіше найбільшою проблемою є саме людський фактор. Відсутність контролю і наявність неймовірної кількості корупційних прогалин у системі нашої міграційної і дипломатичної служби дають можливість користуватися ними у своїх інтересах і всупереч інтересам країни.

Негативний вплив на розвиток туризму в Україні створює відсутність єдиної збалансованої державної політики у туристичній сфері. Процес ліквідації Державного агентства України з туризму та курортів (центральний орган виконавчої влади, який забезпечував реалізацію державної політики у сфері туризму та курортів) тривав із весни 2014 р. Лише нещодавно

давно був створений Департамент туризму та курортів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, який започаткував роботу з реформування та оптимізації туристичного ринку України та розробляє Концепцію розвитку туризму в Україні.

Висновки з цього дослідження. Для успішного розвитку туризму в Україні з боку держави доцільно здійснити низку заходів, які б передбачали:

- розроблення сучасної концепції розвитку туризму;
- забезпечення туристам комфортних і безпечних умов для проїзду, проживання, харчування;
- диверсифікацію додаткових послуг за доступними для туристів цінами;
- спрощення та прискорення процесу оформлення замовлень на туристичні послуги та візи;
- здійснення широкої профільної підготовки спеціалістів із туристичного обслуговування та готельного бізнесу;

- створення умов для будівництва малих мотелів і готелів сімейного типу, які можуть створювати додаткові робочі місця;

- стимулювання реалізації проектів будівництва готелів високої категорійності;

- здійснення повного переходу туристичної індустрії до застосування автоматизованих інформаційних технологій (АІТ);

- застосування сучасних рекламних технологій.

Запропонована нами концепція людиноцентристської моделі розвитку туризму передбачає подолання майнової поляризації суспільства та відповідного зростання попиту на туристичні послуги. Така концепція базується на принципі «вулиці з двохстороннім рухом», тобто передбачається інтелектуальне та майнове зростання особистості за одночасного зростання якості послуг на основі всебічного вдосконалення інфраструктури туристичних агенцій. Організовуюча та регулююча роль держави повинна бути запорукою успішного прогресу туристичної галузі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Григор'єва Я.В. Фінансове забезпечення та перспективи розвитку туризму в Карпатському регіоні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Я.В. Григор'єва. – Львів, 2015. – 23 с.
2. Економіка туризму : [навч. посіб.] / О.С. Камушков [та ін.] ; за ред. О.С. Камушкова. – Дніпропетровськ : Акцент ПП, 2012. – 192 с.
3. Захарчук С. Фінансово-економічні проблеми функціонування туристичної галузі / С. Захарчук // Економіка. Управління. Інвестиції. – 2010. – № 1(3).
4. Сагалакова Н.О. Особливості формування ціни на туристичний продукт / Н.О. Сагалакова // Вісник Кам'янець-Подільського національного у-ту ім. І. Огієнка. Економічні науки. Випуск 9. – Кам'янець-Подільський : Сисин Я.І., 2014. – 392 с.